

IX Conferència anual de la SCC Girona 1999

Comunicacions

L'escriptori multimèdia i la informació en línia, eines per al replantejament de la docència d'introducció a l'art contemporani. Presentació d'una experiència

Antoni Mercader i Capellà

Professor associat. Departament de Periodisme
i de Comunicació Audiovisual de la UPF

La pantalla de l'ordinador està ocupada en la seva major part per una finestra dividida en dues parts, a l'esquerra una fotografia retrat de Paul Klee, a la dreta la de Piet Mondrian i en el peu una indicació sensible que envia a la informació posterior. Prement el botó del ratolí les dues imatges es transformen, la primera en una de les pintures del jove Klee i la segona en una obra de joventut de Mondrian. Tornant a prémer, dues imatges més aparellades dels dos autors apareixen en pantalla, i així successivament fins a catorze vegades per a arribar a dues pintures datades el 1938 la de Klee i el 1942 la de Mondrian. Es tracta d'un diaporama de dos canals que els alumnes d'art contemporani dels Estudis de Comunicació Audiovisual de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona (curs 1998-1999) poden veure en qualsevol ordinador multimèdia connectat a les xarxes, bé a l'interior de les instal·lacions de consulta de la universitat, bé a Internet. Estem parlant de materials docents de l'assignatura implementats en l'Intranet educativa anomenada *campus global* de la institució.

Es tracta d'un hiperdokument (textos, gràfics, sons, imatges, dades d'estructura ramiforme enllaçades les unes amb les altres) que pretén introduir els alumnes de primer curs en el procés evolutiu i el ventall de manifestacions de l'art actual, i que conté els elements d'informació i documentació (tant genèrics com temàtics i de servei) emprats per a impartir la matèria esmentada.

Unes condicions determinades

L'assignatura de tres crèdits està subjecte a un programa experimental d'innovació docent en què es privilegia el treball en seminaris. Un vint per cent de classes –considerades magistrals i que aborden els temes de caire general– són per als vuitanta estudiants matriculats i a la resta, amb la quarta part de la nòmina, es debaten qüestions concretes relacionades amb l'art contemporani. Això vol dir que cada estudiant assisteix a una classe de cada quatre i troba en el Campus Global les informacions necessàries i les indicacions del que ha de realitzar (fulls de ruta) per a cadascuna de les grans unitats del temari. Estem, per tant, davant d'una línia de treball que privilegia el fet que el docent organitzi el seu propi corpus teòric de l'assignatura a partir del treball individual orientat i tutelat pel professor (les tutories al despatx són obligatòries, en els seminaris es dedica una part del temps a comentar les condicions dels treballs individuals), a la vegada que s'acostuma al debat i a la controvèrsia.

La situació en què es troben la major part dels matriculats és que, provinents del batxillerat, pocs d'ells han arribat a treballar els temes d'història de l'art corresponents als períodes contemporanis. Tot i ser una

assignatura de matèria obligatòria, entre el comú de la classe existeix el perill d'entendre que la matèria està poc relacionada amb els estudis de comunicació audiovisual que acaben d'iniciar, a causa de la convencionalitat de la base pedagògica a la qual han estat sotmesos durant el cicle de secundària. Aquest fet ens porta a focalitzar i orientar la concepció de l'art contemporani per la banda del fet comunicacional. Només així és com es podrà caracteritzar amb més propietat la presentació dels esdeveniments de l'art dels mitjans en el moment històric, quan la contraposició/connexió amb la comunicació en general es fa inevitable. És un aspecte considerat com a clau i estretament implicat amb el desplegament dels mitjans tecnològics emprats per a aquesta docència experimental.

Concreció del projecte: el seu caràcter mixt

El curs d'introducció a l'art contemporani està dedicat a prendre contacte amb les grans línies de sensibilització i de producció artística del segle; a veure com s'han portat a terme les articulacions estilístiques i els models de comportament estètic i a conèixer els moviments i les tendències, així com les obres i figures clau que han fet possible la gran aventura humana i social. A veure quin és el paper de l'art en la societat i la comunicació actual i seguir el *continuum* del projecte de l'art modern i el de més enllà del modern. Es remarca la importància del descobriment i del gaudi directe de l'obra o peça artística envers les reproduccions mostrades durant el curs. Es tracten, de manera molt estricta, les disciplines plàstiques i visuals; però s'aporten elements de la comunicació audiovisual (referències constants a la música, al cinema, a la televisió, i a Internet) que ajudin a conformar un territori comú entre la plàstica, l'audiovisual i el multimèdia.

Estem davant d'un projecte mixt basat en una simbiosi d'objectius:

- Els que informen i documenten sobre l'art actual.
- Els que pretenen oferir una alternativa a la docència de la història.
- Els que faciliten l'accés al coneixement de l'art d'avui, i que fan possible una immersió dels docents en la manera diferenciada de fer de la pràctica de l'art, aquella que és més propera a la subjectivitat, aquella que es mou per paràmetres propis i diferenciats dels de la comunicació.
- Els que procuren homogeneïtzar els diferents graus de sensibilització i els distints coneixements de la història de l'art del col·lectiu d'estudiants i intenten despertar l'interès per la comunicació artística actual, iniciada sota l'òptica de l'objecte artístic, continuada per l'expressió de les idees i de les actituds, i implicada en la mediació actual.

Escriptori multimèdia versus treball en viu. L'entelèquia dels sumaris visuals

El projecte preveu possibilitats de:

– Treball *in vivo* (a l'exterior dels estudis), impulsant de conèixer per via directa, sense representacions ni intermediaris de cap mena, obres d'art contemporani representatives. Es resol mitjançant una visita individual obligatòria, una per a cada unitat temàtica. Es materialitza amb la presentació d'un text personal i crític. Complementen el conjunt uns llistats de visites voluntàries a exposicions i al patrimoni contemporani.

– Treball d'escriptori multimèdia (en línia i fora de línia) amb la finalitat d'identificar i reconèixer les informacions (textos, sons i imatges) de la producció contemporània i saber moure-s'hi a la recerca dels elements que han estat insinuats prèviament en el full de ruta, tot establint categories i controls en forma de:

a) Itineraris que, traçats a partir del contingut del sumari, determinen la bibliografia i la videografia bàsica i assenyalen unes parts de lectura obligatòria¹ (informació bàsica ampliada per recomanacions i altres aportacions addicionals).

b) Exercicis que, responent a la necessitat de recerca de referents de les obres i dels esdeveniments més representatius de l'art contemporani, es materialitzen principalment amb recorreguts per llibres electrònics (CD-ROM,² hipertextos editats i Internet).

c) Participació en el debat (en xarxa) que complementa els realitzats en directe als seminaris.

– Treball *in abstracto*, d'elaboració d'una opinió pròpia i contrastada formalitzada en els petits treballs obligatoris (generalment textos de deu ratlles) per a cada unitat que són enviats via correu electrònic al professor.

Tot el que anem presentant, l'estudiant ho troba ubicat a la xarxa, a l'interior de la part genèrica, de la de continguts i de la de servei de l'hiperdocument (pàgina web) situat al Campus Global. Lloc on tot és susceptible d'ésser mogut i tocat; treballat des de l'escriptori multimèdia³ constituït al seu ordinador. Això, de ben segur, comporta una adequació a la nova manera d'actuar. L'única tasca que no passa en-

1. Estan reproduïts a la xarxa i els estudiants els poden consultar de manera directa sense haver de recórrer als documents originals.

2. Per exemple, treballar en el CD-ROM: Joan Miró. *El color dels somnis*. 1998, Barcelona: Fundació Miró.

3. Un dels subjectes sobre els quals recau la preponderància del projecte amb tot el pes dels antecedents històrics, que l'enllacen amb el paper que aquesta manera de treball ha tingut en la implantació de la cultura occidental.

terament pel taulell electrònic és justament la que també es considera rellevant i de pes en el projecte, el *treball en viu*: veient i interactuant en directe davant l'obra o peça d'art. És en aquest contrast on es vol trobar el desideràtum de l'actuació. Per una part, el contacte directe (visitant el conjunt pictòric de *Las Meninas* del Museu Picasso, o el Pavelló Mies van der Rohe, o les exposicions de Hans Richter i de Perejaume al MACBA) i per l'altra l'operativitat del mèdia i la seva contribució al servei de la construcció d'entelèquies de bell nou. Aquest seria el cas dels *sumaris visuals* o paquets aparentment desorganitzats d'imatges que es referencien quan es seleccionen amb el ratolí. Suposa, per a cadascuna de les unitats temàtiques, el dispositiu on s'emfasitza un potencial de comunicació icònica sense els intermediaris d'interpretació ni els condicionaments prefixats d'antuvi, que acostumen a influenciar la lectura assossegada de l'art. Es tracta d'una eina destinada a superar les influències que des de la classe d'història de l'art del batxillerat han fet possible que s'assimilin els estils, els moviments i les tendències al costat d'un recitat de noms d'autor i de títols, de dades cronològiques i de tècniques aplicades a les imatges (reproduccions) de l'art.

Quins poden ser els conseqüents d'afrontar un aprenentatge sota uns paràmetres com els que acabem de descriure?

El rol de la informació en línia

La incorporació de la informació en línia suposa un plus d'avantatges, unes qualificables de conceptuals i les altres operatives. Entre les primeres, situaríem aquelles que suposen per a bona part dels matriculats l'entrada de ple a experiències de treball documental a la xarxa, i que permeten articular de manera profitosa un determinat discurs no lineal, fruit de moure's entre ítems enllaçats/interconnectats. Aquestes possibilitats tindrien com a paradigma l'hipertext⁴ que, resident en l'hiperdokument, conté els materials docents que permeten als estudiants assajar/practicar la navegació hipertextual i l'entrada directa (des del mateix document) a dominis d'informació dels autors (crítics, artistes, institucions) ubicats a Internet.

Entre els segons avantatges podríem citar la participació plena en el debat virtual, la promptitud amb què es poden realitzar, i remetre al professor els exercicis, que en edicions anteriors suposava remenar una quantitat ingent de papers, amb tots els inconvenients que això suposa. Un altre avantatge seria la possibilitat d'enviar i rebre missatges electrò-

4. Glòria PICAZO (1998), *Escenaris de conflicte. Miratges, de la postfotografia al ciberespai*. Barcelona, Fundació La Caixa [disquet].

tics de manera indiscriminada entre tots, i a tots, els membres del col·lectiu de l'assignatura.

Anotacions i glosses del quadern de camp

L'aplicació del programa experimental d'innovació docent i la inscripció de l'hiperdocument⁵ al campus global ens fa considerar, tot i no disposar d'una perspectiva prou llunyana, uns aspectes remarcables –que en el moment del disseny no havíem previst– i que de cara a un possible replantejament de la docència d'introducció a l'art contemporani poden ser molt útils:

– La *disputatio (on/off campus)* o l'operativitat d'eixamplar els debats en directe (del seminari reduït) a la virtualitat de la xarxa, i així poder continuar tractant les temàtiques de discussió o altres.⁶

– La presència d'una informació simultània, a la vegada que una informació no simultània, diversifica els moments de contacte i de connexió/sintonia amb l'assignatura redundant en benefici de l'atenció a la mateixa.

La possibilitat d'optar entre la informació que es presenta de manera sincrònica (els desgranatges dels continguts particulars de cada unitat) i la que ho fa asincrònicament (la iconografia derivada dels sumaris visuals, els lèxics il·lustrats i la navegació a Internet) permet als estudiants discernir entre allò que és propi de l'adveniment de la història de l'art i allò que és comunicació artística *per se*. La dualitat es podria formular entre allò que havien entès era l'art (un cúmul de dades a recitar davant d'una làmina) i una renovada proposta d'accés a l'art com a receptors, participants i protagonistes.

5. Antoni MERCADER (1999), *Art Contemporani [en línia]*, Barcelona, UPF. <http://campus-global.upf.es> (accés restringit).

6. Peter APPLEBOME (1999), *Education.com*, *New York Times*, *Education Life*, 4. 4, p. 26-37.

